

R. ISACI ABARBANELIS
COMMENTARIUS
IN
JONÆ
CAPUT TERTIUM & QVARTUM

Quem

Ex Hebræo in sermonem Latinum conversum,
& Notis quibusdam illustratum,

Cum consensu Ampliss. Facult. Philosophicæ
P R A E S I D E

Admod. Rever. & Celeberrimo VIRO,
Dn. Mag. JOHANNE
PAULMRODT

Orient. Ling. Professore,

Ex ejusdem collegio privato

Censuræ publicæ submittit

Sac. Reg. Maj. Alumnus

CAROLUS SCHULTEN

VESMANNUS.

In Audit. Gut. Maj. d. 18. Maij An. CIC CCCCI.

UPSALIAE, Typis KEYSERIANIS.

Reverendissimo in Christo

PATRI ac DOMINO

Dn. HAQUINO

SEDELLI

S. S. Theol. Doctori

Celeberrimo,

Inclutæ Dioceſeos Lincopensis Epi-
ſcopo eminentissimo,

Consistorii ibidem Præſidi
gravissimo ,

Regiique Gymnasii Ephoro
adcuratissimo.

Reverendissimo in Christo

PATRI ac DOMINO,

**Dn. CAROLO
CARLSSON,**

**S. S. Theol. Doctori
Celeberrimo,**

Per Vesmanniam & Dalekarliam u-
tramque Episcopo eminentissimo,

Consistorii Arosiensis Præsidi
gravissimo,

Regiique Gymnasii Ephoro
adcuratissimo.

Admod. Reverendo &
Præclarissimo DOMINO,
Mag. NICOLA O
DWAN

Copingenſium antehac
Pastori adjacentisque districtus
Præposito meritissimo,
nunc templi Cathedralis, quod Aro-
sia est, Pastori designato,

Ut &

Consistorii V - Præsidi dignissimo
Amplissimoque.

Reverendissimi in Chri-
sto PATRES
Adm. Reverende Dn. Archi-
Præposite

Quia decet, Reveren-
disimi PATRES, ut &
Admod. Reverende Dn. Archi-
Præposite, submissa veneratio-
ne

ne, has qualescunque studiorum meorum primitias Vobis offerre audeo.
Neque Bonitatem Vestram humilium hunc devotissimæ mentis cultum aspernaturam confido, quam prædicanda Vestra beneficentia ipsa provocavit. Nam cum memoria mecum repeto, quam multa Vestra in beatum parentem meum existere merita, quamque post fata ejus, egregia in me propensissimæ voluntatis Vestræ indicia & documenta, non possum quin testandæ gratitudinis ansam quamcumque anxius quæreret & amplexeret.
Itaque cum alia hac commodior vix da-

dabitur, eam prætermittere nec volo nec
debeo. Accipite itaque serena fronte
munuscum hoc chartaceum, ut tes-
seram testemque pietatis certam & in-
dubiam: cumque in strenuos Musa-
rum cultores constans soleat esse Ve-
ster adfectus, me clientelæ Vestrae
adscribite: adscriptum fovete, erigite.
Sic mihi votorum summa erit, vide-
re vos magna Ecclesiæ lumina gran-
diaque decora omni incolumitate rerum-
que successu prosperos & florenteis.
Quæ felicitas ut patriæ, splendidis

Ve-

*Vestrī familiī, mīhiq̄e dēmū per-
ennīs sīt & āeterna ex intīmis cor-
dis rēcessib⁹ vōveo vōveboque*

**Reverendissimorum in
Christo PATRUM**

ut &

**Adm. Reverendi Dn. Archi.
Præpositi**

*Observantissimus Cultor
& Cliens*

CAROLUS SCHULTEN.

Eruditissimo Juveni
Dn. CAROLO SCHUL-
TENIO,
De R. Abarbanelis in Prophe-
tiam Jonæ Commentario feliciter disputanti

exiguo carmine sed prolixo

mente gratulatur

J. SPESSEL.

Dum, Frater, ossidue recolis mysteria
cæli,

Atque Prophetarum oracula sancta legis,
Te juvenem video curas agitare seniles,

Imo creatoris jam meminiisse tui.

Perge vatis sacri Jonæ perdiscere verba;

Ut Ninivitarum flectere corda scias.

Perge tenebrosis Rabbinis pandere lucem

Et celebris Rabbi luceque dignus eris.

Ut in animum induxi in hac materia vi-
res ingenii periclitari, anxium me illico
reddidit nobile illud, qvod in Talmude le-
gitur: **חצבי לנחרא בגנני לוייא** *Hydriae*
perfectæ ad soniem eunt, yasa fracta quo? (a) Idque
non sine causa: Vidi enim hoc opus esse non
cujusvis, sed in studio Rabbinico versatissimi
peritissimique. Proinde non præfidentia animi
hoc quicquid est in me suscepī, sed quod bene
novi adagii hujus Rabbinici rationem sibi con-

אחד המרבה ואחד המעט *Hic multum*
ובלבך שיכוין לבוכלים *ille minus præstat, solummodo animo suo DEI*
gloriam intenderet. (b) Adhæc ut mihi innotuit non-

גדול חחול וקטון כלה: *nunquā usū venisse* (c) labori huic propius me accinxi, eundēq;
Dei gratia, qvodammodo absolvī. Tuum erit B.
L. innoxios hosce conatus in meliorē interpreta-
ri partem; qvod qvin facias nullus dubito, cum
bono cuique hoc in deliciis esse putem ,

אהבה, מילקה, אה דשורה : *Amor egreditur lineam: [d] itemqæ in eum quadrare*
partem sequentis historiolæ ex *(Berach. p.m. 29.)* **ען ישראל :** *petitæ*

אורח טוב מה הוא אומר כמה טרחות טרח בעל הבית לפני
כמה יין הביא לפני . וכמה בשר הביא לפני וכמה גלוסקאות
הביא לפני כל התורה שטרוח לא טרח אלא בשבילי . אבל
אורח רע מהו אומ' כמה טרחות טרח בעל הבית זה מה יין הביא
מה בשר הביא מה גלוסקאות הביא כל מה שטרוח לא טרח
אלא בשבילים אשתו ובינוי .

(a) Berach. fol. 58. 1. (b) Ber. fol. 63. 1. (c) Gen. c. 44. 12.
(d) Fag. in Pike ayoth c. 6. & Elias in Tisbi.

CAPUT TERTIUM
&
QUARTUM
ABARBA-
NELIS
IN
JONAM.

פרק ג.

הנבוואה השלנית

וחילהה ויהי דבר ה' אל יונה שנייה
ונו' עד סוף הספר ויש בה שת'
פרשיות, הראשונה, ויהי דבר ה' אל
יונה שנייה, והשנייה, ויאמר ה' החטב חורה
לך ושאלתי בה ששת השאלות.

השאלה הראשונית

בקרי' שקרא יונה בתוך נינה
ברבר ה', עוזר מ' ים נינה
נוpec', כי הנה לא נתקי' הייעוד הוה,
ורבר אליקינו יקום לעולם, ואין נפלת
מדברי הנבואה ארצה: ואם נאמל
שהיעורי האלקי' הם על חנאי אם ישבו
ואם לא ישבו, כמו שאם רימות
*רגע ארבך ורגע ארבך ונו' *, אין ספק רומי' י"ט

CAP. III.

Ars) secunda prophetiæ (Jonæ) initium dicit (ab his verbis cap. 3. v. 1.) Et suit verbum Jehovæ ad Jonam iterum &c. ad finem Libri hujus. Et sunt in ea duæ sectiones. Prior incipit (ab his verbis:) & suit verbum Jehovæ ad Jonam iterum. Posterior (ab his cap. 11. v. 4.) & dixit Jehovæ. An factum bene quod accensa est ira tibi? Super his movebo sex quæstiones.

Quæstio prima (instituitur) ex con-
cione, quam Jonas ex verbis DEI in me-
dia Ninive habuerat; *adhuc quadriginta dies*,
deinde Ninive subvertetur. Cur non stabili-
tur decretum hoc? cum verbum Domi-
ni firmum sit in æternum. Qua ratione
aliquid ex verbis prophetiæ cadere possit
in terram? (hoc est, qui sit, ut pro-
phetia reddi possit irrita? Si dicen-
dum est nobis decreta divina esse con-
ditionata: Si videlicet convertantur (ho-
mines) vel si non convertantur? ut lo-
quitur Jeremias^{*} *Momento loquor* (ad de-
struendum), *contra momento loquor* (ad
ædificandum); tūm sine dubio par erat,

A 2 uc

שנהiorות אנשי נינהה גנריים ולא
ירשו דרכן ה', היה ראי שיפורש להם
בקראיה, שהחיה נינהה נהפל אם לא
ישובו בתשוכב', ובזה הדריך יצדק הייעוד
האלקי ויתאמנו דברי הנביא, והעם
ילמדו לעשותות תשובה, לא שהחיה הייעוד
מוחלט ואחר כך בלתי מתקיים;

השאלה, השניה

במה שאמור הכתוב, וירע ליווה רעה
גדולה וחזר לו, כי למה חורה לו
ולמה נפלו פניו, ונחחש' זה אצלו לרעה
נדול', ומה נתחרש אצלו עתה בזה, כי
הנה כשכננס באנייה לנרות תרשישה,
לא היה אלא מפני שהיה גלו ויזוע
לפניו שכן יהיה, שישבו וניחם ה' על
הרעה אשר דבר לעשות להם, ועל מנת
כך יצא ממעי הדגה לעשווו, וכתחילה
מאי סבר וכopsis מא' סבר, שאחר שצוזהו
הש"י שנית, והלך לעשות שלחתו, על
מנת כך הלא, ומה נתחרש אם כן לו עתה,
שהדרה אף וירע אליו רעה גדולה;

השאלה, השלישית

באופרו, ועתה ה' קח נא און נפשי פגון

ut explicaretur Ninivitis, utpote alienigenis & ignorantibus viam Dei, in ipsa concione Jonæ [hæc conditio] eos subversum iri, nisi converterentur. Hac ratione recte se haberet decretum divinum, & confirmarentur verba prophetæ, & populus discere potuit pœnitentiam agere. Minime itaque (dicendum) decretum hoc absolutum, & absque complemento.

Quæstio secunda [movetur] super verba : *& molestissime (hoc) ferebat Jonas, iraque accensa est ei.* Cur iratus est Jonas vultusque ejus concidit , adeo ut hoc a-deo & gre molesteque ferret ? Et quid ipsi jam inopinati contigit ? quando enim navem est ingressus ad fugiendum Tharsin , probe sciebat eos conversum iri, pœnitentiam mali in eos cogitati subitum DEum. Hinc ad faciendum mandatum divinum egressus est ex visceribus piscis. Quid itaque initio cogitavit , & quid nunc , postquam scilicet præcepert ei Deus iterum , ut expediret legationem suam ? Cur jam denuo irascitur , & fervet ira ?

Quæstio tertia ex verbis : *Nunc, Domine, accipe quæso animam meam a me, nam*

בְּ טוֹב מָותֵי מַחְיוֹת, הִשׁ מְשׁוֹנָע בְּעוֹלָם
 שִׁיאָמָר מָאָמֶר כֹּה, שְׁבָעָבוֹר שְׁסָלָח הַשָּׁם
 לְאַשּׁוֹרִי, אֲנָשֵׁי נִגְנָה יְקַח אַתָּה נְפָשָׁו,
 וְשָׁהֵי טוֹב מָתוֹת מַחְיוֹת, וְלִמְהָ יְמֹת יוֹנָה
 בְּעָבוֹר שְׁלָא מְתוֹ אֲנָשֵׁי נִגְנָה, אֵין לֹא
 בְּסָחָה בְּלִימָה פְּנֵיו מְחַפְּלָל כּוֹאָרֶת,
 בְּהִיּוֹת שְׁמָנָעִי הַרְגָּה הַתְּפִלָּל אֶל הַשׁ,
 שִׁיעָלָה מְשָׁחָת חַיּוֹ, וְנִדְרָ לְבָוָא לְנִגְנָה,
 לְקַרְוא קְרִיאָתוֹ, וְעַתָּה אֵין הַתְּפִלָּל שִׁמְיָתָחוּ
 עַלּוּ וְלֹא כֹּן עָשָׂה אֶבְרָה' אֲבִינוּ, שְׁחַפְּלָל
 עַל אֲנָשֵׁי סְרוּם וּמְטוּרָה לְהַצִּילָם לֹא
 לְחַיָּנָם לְמוֹת. גַּם עַל מָה שָׁאמֶר
 הַשָּׁם לְיוֹנָה, הַהִיטָּב חֲרָה לֹן, לֹא
 מַצִּינוּ שְׁהַשִּׁיבוּ יוֹנָה רְבָר, וְהֹוּ וְרוּ:

חַשְׁאַלְדָּה רְבִיעִירָה

כָּמָה שְׁהַכִּיחַ הַשָּׁם לְיוֹנָה, אַתָּה חַסְתָּ
 עַל הַקִּיקְיָון אֲשֶׁר לֹא עַמְלָת בּוֹגָם, כִּי
 הַנְּחָה הַמְּאָמָם הַזָּה יְקַשָּׁה מְשִׁנִּי פְנִים,
 הַאֲחָד לְפִי שֵׁשׁ פִּרְכָּה רַבָּה בְּקָל וּחֲומָר
 הַזָּה, שְׁהִיה לְיוֹנָה לְהַשִּׁי' עַלּוּ, מָה לְקִיקְיָון
 שְׁחַסְתִּי עַלּוּ, שְׁהֹוּ מַצִּיל אָתוֹ מִן הַמְּוֹתָג,

nam præstat mori me, quam vivere. Nam quis unquam tam amens est ut tale quid dicat? quia pepercerat DEus Assyriis, incolis scilicet Ninives, ac ciperet animam suam, malletque mori, quam vivere. Quæ enim est consequentia, quod Ninivitis non morientibus moreretur Jonas. Certe puduissest ipsum tale quid petere. In visceribus piscis oravit, ut educeret ex fovea vitam suam, vovitque se iturum Niniven ad prædicandum, nunc vero cur mortem expeteret ob eam? Non sic fecit pater noster Abraham, qui oravit pro Sodomitis & Gomorrhæis, ut eriperentur, non vero ut perderentur. Etiam invenimus nihil quicquam respondisse ad quæstionem ipsius Dei: *Num merito irasceris Jona?* Et hoc minus erat conveniens.

Quæstio Quarta ex verbis Dei corripientis Jonam. *Tu parcis isti ricino, pro quo non laborasti &c.* Hæc nobis sunt difficultia intellectu duobus modis. Primum instantia gravis est in argumentatione hac, quæ est a minori ad majus, ad quam respondere debebat Jonas. Quod ad ricinum attinet (responderet Jonas) do eo sollicitus fui, quod me a morte liberaret

ולכן חורה אפי בהחררו, לא בעבורו אלא
בעבורו, חامر בינויה שלא הצלל
אותך מן המות, ולא הוועיל לנו כלום,
שאן ראיין לך לחום עליון זהדר השני
באומרו, שבן לילה היה ובן לילה
אבר, כי הנה אומרו, אשר לא
עמלת בך ולא גדליך, יש לו ענק
בנמשל, שנינה היה מעשה אלקים
טכל בריותיו, אבל שהקיקין בלילה
היה ובכלי" אבר, יראה שאן לו
ענן בנמשל, כי נינה לא הייתה בלילה
ולא נאהה:

השאלות החמשיות

במאמר יתברך לונה, ואני לא אחום
על נינה העיר הנרולה, אשר יש בה
רובה משתים עשרה רבעוא אדים אשר
לא ידע בין ימינו לשם ואלו ובהמה דנה,
זה, כי היה לו להקרוש ברון להסביר
את יונה, ואין לא אחום על האנשים
אשר שבו אליו נבל לבנים ונבל
נפשם, ומשורת הרין, מורה וועג יוחם
משל' כ"ה

ret [nunc] autem irascor, quod mihi
sublatus sit, non propter ejus causam
sed propter meam: De Ninive autem
dicere potes [o Deus] eam nec eripuisse
te a morte, nec juvisse ulla in re, pro-
inde non convenit, ut ejus incolumi-
tatem, quæreres. Secundo cernitur diffi-
cultas in comparationibus, in verbis:
pro quo non laborasti & quem non educasti.
(ricinum non produxit Jonas), Ninive
vero produxit DEus inter reliqua creata.
Deinde dum dicitur: *qui una nocte exstis-
& una nocte periit.* ricinus quidem una
nocte exstisit, & una nocte periit, Nini-
ve vero nec exstisit una nocte, nec una
nocte periit. Certe comparatio hæc
(posterior) non videtur quadrare.

Quæstio Quinta ex verbis Dei ad Jo-
nam: *Et ego non parcerem Ninive civitati
maxima, in qua sunt plures duodecim myria-
dibus hominum, qui non norunt discriminem inter
dextram & sinistram suam, jumentaque multa?*
Nonne autem potius sanctissimus Deus
respondisset Jonæ hoc modo: Cur non
parcerem viris illis, qui conversi sunt ad
me ex toto corde, totaque anima?
Nonne justitia est consentaneum, *con-
sistentem & dereliquentem* [transgressio-

Prov. 25.

ואיך לא זכר לו זאת הטענה החוקה,
זוכר החלואה מהנערים ובמה רנה
אשר לא ידעו בין מינים לשלאלם, וירוע
שמנני תשומתך נחם ה' על חורה לא
מפני הנערים והנערות :

השאלה השישור

כח היא הטענה הזאת מריבוי הנערים
והנערות, שבכבודם יחום ה' על הארץ
ביהוות אנשים רע' וחתא', האם נפחו
אנשי דוד המכוב מפני חוב הנערים
והנערות שהיו להם, או טעם ועמורה,
ונם ארץ ישראל ירושם האם ענו
חשם על רשות אניות, מפני תינוקות
של בית רבן שלא חטא', או מפני
כהתהיה, ומה אם בזחטן' הזאת בעניין
נינה וhone מפרש המתונים באופן יותרו
השאלות האלה כולם :

הכוננה הכלולית

הוות היא ד' להודיע שקיים יהוה דעת

nes suas] officiendum esse misericordia? debilis & sane minus firma est illa ratio, quæ a multitudine jumentorum, parvolorumque nescientium distingue-re inter dextram & sinistram, peti-tur: cum tamen notissimum sit, pœ-nituisse Deum mali, propter conver-sos homines; nulla vero ratione ob-pueros & jumenta,

Qvæstio Sexta. Quæ est illa ar-gumentatio, qvæ est a multitudine puerorum & jumentorum, ut eorum ob causam Deus parcat terræ, per-si-stentibus hominibus adultis in suis peccatis & transgressionibus? Num diluviani liberati sunt ob multitudi-nem puerorum & jumentorum? aut Deus impunitam reliquit Sodomæ & Gomorrhæ, terræ Israël & Hierosolymæ malitiam ob parvulos pueros Scholam freqventantes, plane inno-xios, aut jumenta eorum? Cur ita-que sic in negotio hoc Ninives argu-mentatus est? Verum me scriptura-rum interprete, seqventem in mo-dum, solventur omnes hæ qvæstiones.

Argumentum generale hujus pro-phetiæ, est monstrare Jonam stabili-

שם ומצותו, וקרא בניתו גורת שם,
עוד ארבעים ימים ונינהה נהפכת,
וחתפלו אנשי גנוֹת מדבריו, והאמינו
באליהם ועשו תשובה בכונה רצiosa;
וינחם ה' וחור מגורתו. ולפי שתורה אף
יונה מאש' לא נתקיים קרייתו, הביא
לו השם הקיקון למשל, שם הוא חם
עליו שלא המכיאו ולא נידלו, אין לא
ייחום שם על נינה, וכןו שימתבא
בפסוקים;

וַיְהִי רבר ה' אל יונה שנית על
סוף הנבואה והספר: ברוך שבת' בדבירהין
ז'ל, מה עמקו ראשיהן שלא נפל מכל
דבירין הארץ: אמרו שבכבוד שиона
חכע כבוד הבן ולא חכע כבוד
חאב, היה עונשו שבאת אליו הנבואה
שנית ולא שלישית, וכבר יחשוב אחר מן
חบทוים המיענים, שהו דרל דוש א'

livisse verbum Dei, ejusque præcep-
tum, ipsiusque Dei decretum pro-
nunciavisse apud Ninivitas, scil. post
quadraginta dies Niniven subversum iii. Ni-
nivitas vero motos concione ejus pœ-
nitentiam intentione bona fecisse, cre-
didisse Deo: Deum pœnituisse mali,
revocasse decretum suum. Et qvo-
niam Jonas iratus erat, quod prædi-
catio ejus non impleretur, produxisse
Deum ricinum comparationis ergo:
qvemadmodum ille pepercerit ei, qvem
nec produxerat, nec crescere fecerat,
cur non (multo magis) parceret De-
us Ninive? Qvod ipsum (ulterius)
declarabitur in verbis (seqventibus)

*Et fuit verbum Dei ad Jonam ite-
rum: ad finem hujus prophetiæ & li-
bri. Benedictus sit ille, qui exami-
nat scripta Rabbinorum, qvippe pro-
funda ingenia eorum, [subtiliter cun-
cta rimantur] ut nihil non examina-
tum relinquant. Inferunt (qvidam):
qvoniam Jonas qvæsivit gloriam filii
& non patris, in pœnam ipsius pro-
phetia rediit ad eum iterum, non ter-
tio. Verum unus ex studiosis curiosis
(diligens examiner) exultimavit hoc
esse*

Solutio
qvæstio-
nis I.

לאשאינו מחייב ממה שאמור שנית, שלא
 גיבא שלישית, אבל אתה תמצא שבתגב
 בספר עולם שינה משת ליהיא בן נימשי
 למלאן על ישראל, בשנרת ג' אלפיים וס' ב'
 ליצרות העולם, וחיה יונה עד זמירות
 המלך בישראל שנה ג' אלפיים קס' ד'
 ליצורה, יצא מוה שמות יונה אחריו
 שהתחילה בנבאותו מאה ושנים שנים,
 ומאשר לא מצינו לו נבואה אחרות בכל הזמנ
 הרב והוא, כי אם שתி הנבואות האלה
 שניבא על נינוח, ידענו שנחרלה ממנו
 הנבואה כשליל דבר זה, וראוי היה
 להיעשות כן, כי אם הוא ברוח מן
 הנבואה והשתדרל לשלקה מעליו, והיה
 ענסו מריה בוגר מריה, שתהייה הנבואר
 בורחת ממנו, ולא תבואחו עוור דבר
 אלוקים, אשר קין ובעת בו, והוא
 אמרם שנית נאמרה לו, שלישית לא
 נאמרה לו, כי אין יכולות בנוחן יתרון,
 אבל המקבל הוא המונ' הטוב מעצמו

esse allegorice intelligendum, & mi-
nime seqvi ex voce יְהוָה eum non
prophetasse tertia vice. Sed in Seder
olam (Chronologia Hebræorum) in-
venies scriptum Jonam unxiisse Jehu
filium Nimschi, in Regem Israel an-
no 3062 creati mundi, & vixisse ad
Zachariam, qvi regnavit in Israel
anno mundi 3.64. Unde colligimus
vixisse Jonam 102 annos post incho-
atam hanc prophetiam. Et quoniam
nullam aliam ab eo scriptam inveni-
mus prophetiam toto hocce tempore,
nisi duas has de Ninive, facile con-
cludimus recessisse ab eo Prophetiam
hanc. Aeqvum enim erat, ut sicut
ille aufugérat a prophetia, opefam-
que dederat, ut ea ab eo recederet,
in pœnam eadem mensura ipsi mens-
suraretur, videlicet ut aufugeret ab
eo prophetia, verbumque Dei ampli-
us non veniret ad eum, qui cum
tædio ei recalcitrabat adversabatur-
que. Et hoc est qvod dicunt (Rab-
bini) secunda vice dictum est ei, &
non tertia. Nam non est tenacitas
apud Deum dantem: verum vitium
est in recipiente, qvi bonum (obla-
sum)

והנה בונבואה הואה צוה השם ליונה:
 אחרי צאתו אל היבשה, שילך אל נינה
 ויקרא ויכריז בתוכה הנורה אשר גור השם
 עליה, ואמר קום לנו אל נינה העיר
 הנדולה, לשכן את אונו, ולומר לו
 כי מפני גודלה היה הש"י חס עליה,
 וכן אמר שהיתה נינה עיר גודלה לאלקים,
 וזה הכוונה שהיו אנשי חסדים, כמו
 שפירש הרבה רבי אברהם בן עורא, כי
 היא הייתה ארץ אשור, והעם היושב
 עליה רעים וחטאים לה' מאר, אבל
 יחסא אל האלקים, מפני גודלה, על
 דון * הרוי אל, * שלחנות יה, תלים לי
 ודומיהם, כי היא הייתה גודלה כ'כ, ז'
 שהיה בה מחלן נ' ימים, וכפי הפשט שיר ת' ז'
 כתוב הראב ע' שהיה המהלך והוא בסכוב
 המדינה, שהוא דון יום אחד, וכן
 דבריו נכונים, שהרי הכתוב אומר, ויחל
 זונה לבוא בעיד מחלן יום אחד, מורה

tum) respuit, Et ecce in prophetia
hac præcepit Deus Jonæ, post egressum
in aridam, ut adiret Niniven
pronuntiaturus in ea decretum, quod
tulerat DEus in eam, dicendo: *Surge
ito Niniven civitatem illam magnam.*
DEus quasi accommodavit se auribus
Jonæ, ipsi ingessit, qvod propter mag-
nitudinem ejus ipsi parcere vellet.
Dixit: *Urbem fuisse magnam DEo.* non
ideo dicta magna Deo, qvod incolæ
ejus fuerant pii, quod vult Abraham
Ben Esra. Nam erat regio Assur, cu-
jus inhabitatores erant gravissimi pec-
catores coram Deo. sed attribuitur
Deo propter magnitudinem suam,
qvemadmodum * *Montes DEI. Flam-*
ma DEI. &c aliis in locis. Nam fuit
ea adeo magna, ut æquaverit iter
tridui. R. Abraham Ben Esra putat
secundum sensum literalem fuisse iter
(tridui) in circuitu urbis, quod fa-
cit unius diei iter (respectu longitu-
dinis s. diametri). Cujus sententia
se non recte habet. Nam scriptura
dicit: *& cœpit Jonas ire per civitatem*
itinere unius diei, non dicit eum confe-
cissem totum ejus transitum, sed par-

Ps. 37. 7.
Cant. 8, 6.

טלא עבר כל המהלך , כי אם נקצחו ,
 על כן נראה שמשער לשער הוא ג' ימים ,
 ושהוחתי יונת ללבתנה מהלן ז-
 אחד , ומיר התעוורו אנשים לאשובנה
 אף כי בבראשית רבבה אמרו שהיתה נינוחה
 מהלן ארבעים ים , אולי היו במנרש
 העיר , ושלכן היה הנורח עיר ארבעים
 ים ונינוחה נהפכת , כי היו ארבעים
 ים עד שיעשה הכרזת בכל הארץ עיר
 ומנרשיה , וזאת תהיה נהפכת ,
 והקריאת הواتת היהת החלטית מבלתי
 תנא כלל , ומה שנראה לי לאמר
 בהתרה השאלה הדואונה התלויה ביעור
 הזה , הוא על אחד משני פנים . האחד
 יהיה הייעור כפשותו , שבזמן ארבעים
 ים נינוחה תהיה נהפכ' בהכרח , מהה
 שהיא עתה , לפי שאם אנשים ישבו
 בתשובה , תהיה נהפכת במעשהיהם
 התבונת מושעה לטובנה ומירושעת לזרקה

tem solum ejus. Propterea verisimile est, fuisse ab una porta ad alteram [spatium] tridui. Cumque Jonas incepisset ingredi urbem per unum diem, statim magno impetu ad pœnitentiam Ninivitæ excitabantur. Quod autem in Bereschit Rabba dicitur, urbem hanc fuisse itineris 40 dierum, hoc fortassis ob adjuncta urbi suburbia; & ideo decretum esse interitum hujus urbis post 40 dies, quod 40 dies hac ratione reqvirerentur ad differendum divulgandumque præconium hoc per totam terram, urbem & suburbia, quibus finitis foret eversio. Concionem quod attinet, fuit illa absoluta, & absque ulla conditione, quod ipsum mihi oceupato, in solutione qvæstionis hujus primæ a decreto hoc maxime pendentis asserendum videtur, & quidem duobus modis. Primo, quod decretum divinum simpliciter (sit intelligendum) scil. Niniven post 40 dies necessario qvandam conversionem mutationemque, ab illo statu, in quo fuit, subituram. Nam si Ninivitæ converterentur per pœnitentiam, foret mutatio

מלשון * ונחפכיה לאיש אחר * נהפכן לבי שמו' א' י' ב'
נקביי , ואם לא יעשו תשובה תהיה איך א' ב'
נחפכיה כמחפכיה פומס ועמורה ויתקיים
היעור הזה על כל פנים , וכך שמלת
נחפכיה הכלול שתי המונינים , לא צוה
השם לנבי' שיקרא , ונינוח נחפכיה כמחפכיה
פומס ועמורה , אלא נחפכיה נטמא ,
וזזה לומר שבחברתו בזמן ארבעים יות
תהיה נהפל' אם בעיניה שתעשה תשובה
ותחפfn במשיה , ואם בישובה
ווניה גורה זאת לא הייתה כפי
הוראות המערכת العليונה , כי הקירוש
ברוך הוא אינו שורד המערכת , כ"א
בעבור ישראל , ומפני תשוכתו הפלתו
וצעקו ירכב שמים געורו , אמן בשאל
האומות , יהיה משפט השגחתו כולל
(כשיחחמו) בחם ושהחרת הוויכים

tatio in operibus eorum, & conver-
sio a malo in bonum & a pravitate
in justitiam. Si ita se habet decre-
tum hoc: וְנִזְמָתָה נַהֲפֵכָת (explicandum
est) ex locis * & mutaberis in altum *. Sam.
virum * conversum est cor meum in viſce- 10. 6.
ribus meis. Si vero non resipiscerent, Thren. *.
converterentur ad instar conversionis 20.
Sodomæ & Gomorrhæ, adeo ut de-
cretum divinum omni ratione stabi-
liretur. Et quia vox נַהֲפֵכָת duos
complectitur significatus, non præce-
pit Deus quid concionaretur, nempe
quod subverteretur ut Sodom & Go-
morrha, sed absolutè & in genere
dicit conversionem qvandam futuram,
hoc est, quod necessario in fine 40
dierum, sive respectu conversionis e-
jus per pœnitentiam, sive respectu
terræ, (seu urbis illorum, quæ exci-
dio daretur). Observandum decretum
hoc non fuisse juxta determinationem
providentiæ cœlestis, quam Deus non
mutat, nisi ob solum Israel, cuius
ob pœnitentiam preces & clamores,
vel ipsum cœlum ad auxiliandum e-
ripiendumque properat, (Deut. 33. 26.)
Ob reliquias vero gentes, judicium
pro.

ישנית להפכם ולהשחיתם, כמו שעש' בדור
 המבול ובאנשי דורם, כי מלאה הארץ
 חמס מפניהם, והיו מפостиים ישבו של
 עולם. וכבר בירתי במרוכנת המשנה
 אשר לי, נפרשת ואתחזק, שמעלה
 אומת ישראל על שאר האומות בענין
 המערב' הוא, ונוראים, ראשונה
 של אומה ואומה יש לה במלותה כוכב
 ומול בשמיים, ואין כן ישראל, כי
 חלק ה' עמו, ושנית שגט תמלות
 הפרטימ' מהאומה, שם נבי שיעת
 המולד ומולו, הנה המשיב' הדיא לא
 תורה על מעשה המצוות והעבירות כלל,
 ושלישית שמערכות האיש הפרט מישראל,
 תחכטל על ידי חפלה זוכות, אמנים
 שאר האומות הוראות המשיבה לא
 תחכטל בעבור תשובהיהם, אמנים
 ההשנהה הכללה חריך בהם, להחמות
 יושבם המרני, ولكن להיות ניצלים

providentiæ ejus stabit firmum. adeo
tūt, cūm peccant pér violentiam &
corruptionem viarum suarum [enormiter], provideat, ut evertantur &
corrumpantur, qvemadmodum factum
hominibus diluvianis & Sodomitis, de
qvibus dicitur: *Quia plena est terra
violentia ab istis, corruperantque ipsi
(suo exemplo) totum mundum.*

In *מִכְנָתָה* seu in Deutero-
nium ad Parascham γνῶναι clare o-
stendi [varias] esse prærogativas Is-
raelitarum præ reliqvis gentibus, re-
spectu providentiæ divinæ, aliarum-
que rerum. Prima est, qvod dum
singulis gentibus præfustum est astrum
qvoddam aut stellæ in cœlo: Israeli ni-
hil tale, *sed solus Deus est portio ejus.* (Deut.
32. 9.) Secunda quod singulis gen-
tium individuis juxta horam nativi-
tatis & planetæ eorum fiat: Verum
dispositio hæc factionem transgressio-
nemque præcepti plane non seqvitur.
Tertia, qvod intercedentibus precibus
probitateque vitæ, individuum Israe-
liticum cohibere possit decretum pro-
videntiæ divinæ, qvod non faciunt
pœnitentia sua gentes, qvibus solum
remas

חמס נכללו', ובטול המשפט בהחלטת,
יחייבו כליה', וזה היה עניין נינווה.
אמנס מפני שהיה הקרו' נורן הוא
שומר את עם אשור, להיות שבט אפו
ומטה זומו על ישראל, لكن שלח נביאו
להשנים לורן טונה, כדי שלא
יחייבו הפס' וכליה':

וחדרן השני בביואר עוד ארבעים ים
אונינה נהפטת, הוא שים במקום
זהה הוא במקום שנה, כמו * ימים
תהייה גאלוֹתוֹ, ומלי' עוד הוא מן כ"ט
המנין, שעולה לשמוןיהם, וכשהוטף
עליהם ארבעים יהיה כלו ק"ב שנה,
ובאלו אמר שבסוף ק"ב שנה תהיה נינווה
נהפכ', וכן היה, שבא נבוכד נצר
והחריבנה אחרי ק"ב שנה מן הנבואה
הוות, וعليה ניבא נחום האלקושי
בחורבן נינווה, וחדרן אשר יש לנו לאמרת

ויקרא כ"ה

remanet providentia quædam generalis, respiciens nudam conservationem provinciæ eorum. Et qvia jam universi neglecta omni justitia violenter & nefarie vixerant, obnoxii erant perditioni. Sic res se habebat cum illis. Verum Deus servare voluerat Assyrios, quibus tamquam virgis & baculis iræ suæ cæderet Israelitas. Itaque ne perderentur & plane interirent, misit ad eos prophetam suum, qui eos in viam bonam rectamque reduceret.

Alter modus interpretandi verba hæc: שׁוּר אֲרֻבִּים יוֹם וַיְנִוָּה נֶהֱפָכָת: hic est, quod hic ponatur loco anni, ut * יְמִם חַחָה גָּאֹלָתוֹ, anno pleno esto *Lev. 25.* *jus redemptæ ejus.* & particula שׁוּ hic sit numeralis notans 80, additis 40 erunt 120 anni, quasi diceret in fine anni centesimi & vigesimi Ninive subvertetur. Quod ipsum factum, cum Nebucadnezar post 120 annos a prophetia hac venit, & devastavit eam. De Ninives quoque devastatione prophetat Nachum Elkochæus. Vera itaque ratio hæc (intelligendi) hæc est: quod Nebucadnezar anno primo

זה , הוא שנבוכד נצר בשנה הראשונה
 שלן , החביב את נינה , כמ"ש
 בסדר עולם . וידוע שנבוכד נצר מלך
 מתחילה השנה הראשון למלכות יהוקים מלך
 יהוה , כמו שאמד בספר ירמיהו * ימי' חא
 בשנה הראשון ליהוקים מלך יהוה היא
 השנה הראשונה למלכות נבוכד נצר ,
 יהוקים מלך אחר עשר שנה , הכה
 משם ארבעה שנים הנוצרים , נמצה
 למך שלן יהוקים בשנות מלכות נבוכד
 נצר שבע שנים , ואחריו מלך יהוכין
 שלשה חמשים , ואחריו מלך צדקיהו
 עד חורבן ירושלים י"ד שנים , כמו
 שנרא' זה בכתב , וכן נאמר בספר מלכי'
 שבשנת י"ט שנה למלכות נבוכד נצר
 נחרבה ירושלים ונשפה בית ה' , ויצא
 מה שקומה חורבן ירושלים י"ט שנה
 נחרבה נינה , וידוע שינוי הlk אל נינה
 אחרי גלו' ארצתה ובולון וארצها נפתלי ,
 וקורם הרבן שומרון , שהיה בין זה לזה
 ט' שנים , משמלך הושע בן אליה עד נלות
 שומרון , והוא א' בענין יינה בנינה , הוא

regni sui devastaverit Niniven, ut dicatur in Seder Olam: & cœpisse regnare sub initium anni quarti Jeho-jachimi Regis Judæ, ut dicitur * *Anno quarto Jeho-jachimi Regis Judæ, qui annus est primus Nebucadnezaris, Jeho-jakim regnavit undecim annos, jam sublati quatvor inveniemus regnasse Jeho-jakimum septem annos in annis regni Nebucadnezaris.* Postea regnabit Joakin tres menses, post eum Zedechias quatvordecim annos ad excidium Hjerusalem, ut constat ex scriptura Sacra. 2. Reg. 25. dicitur quod 19. anno Nebucadnezaris *devastata sit Hierosolyma & combusta domus Dei.* (hoc dictum non καὶ τὸ πῦρ). Unde concluditur desolatam esse Niniven post expugnatam terram Sebulon & Naphtali, & ante excidium Samariæ. Inter utramque expugnationem intercesserunt 9 anni, scil. a regno Hoseæ filii Elæ, ad captam Samariam. Jonæ itaque expeditio apud Ninivitas fiebat 5 vel 6 annis ante devastatam Samariam. Ex annis Regum Judæ cognoscimus antecessisse excidium Samariæ Hierosolymæ

ו' שנים קור' חרבן שמרון , ומשנו מלכי
 יהורה ירענו , שהיה חרבן שמרון קומת
 חרבן ירושלם קל"ג שנה , המר משם
 ט' שנה שכבר נחרב נינהה , כשנחרבנה
 ירושלם , ישארו אם כי מחרבן שמרון
 עד חרבן נינהה קי"ד שנה , והליכת
 יונה לנינהה היה קומת חרבן שמרון בכמו
 שה שנים , כמו שזכרתי , וימשן מוה
 שAKERIAH יונח בנינהה , עד חרבן נינהה ,
 היו מאה ועשרי שנה בלי ספק , ועל זה
 באמת נאמר , עוד ערביעים יום ונינהה
 נהפכתי והנה השם יתברן העלים אמרת
 יעד זה וכוונתו נמלת עוד , ובמלת
 ארבעים יום , כדי שלא יבונחו אנשי העיר ,
 וגם יונה לא ירד לתוכלית כוונת נבואתו ,
 והותרה בזה השאלה הראשונה :

והנה אנשי נינהה האמינו
 באלויקם , רצאה לומר שהייתה הייעוד ברבונו
 וגבורתו , וכחוב הראכ"ע בשם רבינו ישועה ,
 שאנשי הספינה הילכו לנינהה והגירו לשם דניאל

mæ 133 annis, jam sublatis 19 annis
devastatæ Ninives ante Hierosolymam,
remanebunt a vastata Samaria
ad Niniven 114 anni. Jonæ vero
accessus ad Ninivitas 6 circiter annis
ante expugnatam Samariam con-
tingebat, ut (paulo ante) memo-
ravimus. Ergo absque omni dubio,
inter prædicationem Jonæ & desola-
tionem Ninives fuere 120 anni. pro-
pterea vere dicitur: עיר ארבעים יומם ווינה נחכמת. Observamus itaque
occultasse DEUM veritatem decreti
& intentionis suæ in verbo זר &
םימן, ne Ninivitæ id intelli-
gerent. [Hac itaque ratione] ne-
que Jonas intellexit summam inten-
tionis prophetiæ suæ. En primam
quæstionem expeditam.

V. 5.

Et ecce Ninivitæ credidere DEO, Solutio
h. e. (crediderunt) quod commi-
nautas qvæstio-
natione esset in prædicatione & denun-
ciatione decreti divini. R. Aben III.
Etsa scribit nomine R. Jeschua,
nautas hosce adivisse Niniven, ibi-
que commemorasse Jonæ fata, &
propterea credidisse Ninivitas verbis
ejus

יונה, ועל בן האמינו לרבריו מבל' נתפ',
 אותן ומופ', ואין צורך, כי הנה לא
 נשאל אותן ומופ' לנביא, כאשר יצוה
 ויזהיר בלבד על שמירות התורה ועשיות
 הטוב והישר, כי גם מפני החכמים נתחביבנו לשמע
 הרכרים ההם, אבל בשיעורו בשם ה'
 לעבור על מצוח ממצוחות התורה, להראות
 שעה, וב└בר שלא תהיה לעבור עכורה
 זהה, אז ראוי שיעשו מופתים לאמת
 נבואתו, ויונה ביאר להפ' שהיתה הגורלה
 ההיא על עונותיהם בכלל ובפרט על
 החכם אשר בכהיהם ושישבו אל
 ה', וירחםם, ועל כן אל הזרכו לשאול
 ממןן אותן ומופת, אבל קבלי
 הדנירים, להיותם טובים וישראלים מפאר
 עצם, ועל זה נאמר, ויאמינו אנשי
 נינה באלויקם, כי לא אמר שהאמינו
 ביונה, ולא שקראו המלך ולא
 שדבר עמו בדבר הוה, אבל שהאמינו
 באלויקם, שהיה בידו לעשות כל זה,
 וזהו אהוב את הישר ושונא את החטף,

ejus sine signis & prodigiis. Nec
 iis opus erat , quia non requiruntur,
 cum præcipitur & imperatur solum
 observatio legis, actioque boni & recti.
 Nam ex ore (cujuscunque) sapientis
 obligati sumus talia verba audire : Ve-
 rum cum pro ratione temporis præ-
 cipitur nomine ipsius Dei , alicujus
 præcepti legalis transgressio , excepta
 tamen Idololatria, par est , ut con-
 jungantur miracula ad confirmandam
 prophetiam. Jonas declaravit ipsis
 decretum hoc factum , prepter pec-
 cata eorum in genere , & in spe-
 cie ob violentiam quæ in mani-
 bus ipsorum erat , & ut converte-
 rentur ad DEum , ut ipsorum mi-
 sereretur , hinc non opus habuere
 reqvirere signa & miracula. Verum
 acceptarunt verba hæc tamquam bona
 & recta in se. unde dicitur credidisse
 eos DEO : non vero Jonæ. Nam
 eum non accersivit Rex Ninives ,
 nec locutus est cum eo hac de re :
 itaque DEO crediderunt , cuius in
 potentia fuerat omnia hæc facere ,
 quique diligit rectum & odit vio-
 lentum. Itaque verbis Jonæ ex-
 citabantur ad pœnitentiam. Rex
 Nini-

והחטוילו מדברי יונה לעשה תשובה :
 גם מלך נינה שהוא מלך אשור , כשיידע
 זה , קם מכתאו והעביר אדרתו מעליו , וישב
 על האפר , כאילו היה כנר נינה נהפכו ;
 גזהו לכרו בניינה מטעם המלך גנדולי ;
 רוצה לומר אנשי עצחו , שהאדם והבהמה
 אל יטומו ולא ישתו , והיתה המצוה חזארת
 לבהמה , עם היותו בלחי נעלת של ,
 לפיו * שעוני כל בריה אליו יתרן חלים קמ"ה
 ישברו , והוא נותן את אכלם בעתו , וכדי
 שהבהמות נמהפכו העיר יצעקו ויתענו
 לפניו , כדי שירחם עליהם ; גם צוה
 המלך , שלא יסתפקו בני אדם עם הוצאות
 והשקי שעשוי להם , אבל שעם זה עור יקראו
 אל אלקיהם בחזקה , וישבו מן החמס
 אשר בכפיהם , שהוא היה העיקר , ובכלל
 אמר , מי יודע ישוב , ר' ל מי יודע דבר
 עסק ונגול בידו ישיבתו , או מי יודע דרכיו
 החשובה ישוב אל ה' וירחמו , כי בזו
 ישוב חרון אף ה' ולא ילכו לאברון , ומזה

Ninives, seu Assyriæ, hoc cognito surrexit de solio suo, abjectoque paludamento consedit in cinere, quasi jam fuisset subversa Ninive, præcepitque per præcones, annuntiari nomine suo & purpuratorum seu consiliariorum, ut homines & jumenta nihil gustarent & biberent. & factum est hoc præceptum ad jumenta licet irrationalia, quod * oculi omnium creaturarum sperent in DEUM Ps. 145.
 dantem ipsis escam suo tempore, quodque jumentis intereunte corruenteque urbe clamantibus & misere se habentibus misericors foret. Etiam edixit ipsis Rex, jejunium & fastos non sufficere, oportere etiam clamare eos ad DEum fortiter & converti a violentia, tamquam præcipua cauſa (hujus mali). hinc in genere dicit: וְשׁוֹר יָמֵן מַ, h. e. qui novit se habere rem raptam & spoliatam manibus suis, reddat eam, aut qui novit vias pœnitentiæ redeat ad DEum, ut misereatur illius. Nam sic recedente ira DEI in persiciem non veniet. Hinc apparet Ninivitas intellexisse decretum divi-

זאת שאנשי נינהו הבינו הנורה האלהית
כפי כוונת' בעין ההפוך, כי ע"כ צוות
המלך שתחהף נינהו במעשהיה, כ"א תעש'
זהיפון הווה הנפשי, יתחהף השם מגורתו,
ולא יהיה בעיר הפוך אחר גשמי :

והנה לא יתעורו אנשי נינהו ולא מלכים ۱۰. ו.
לעבור את השם הנכבר, ולא להעביר את
הגולדים והאלילים מן הארץ, כי תמיד
חויקו באמונתם הנפרדת, וזה אומרו,
זרא האלים את מעשיהם, ר"ל
שבמצות המעשויה בנים לחכיותם, שניהם
מודרכם הרעה, אבל לא שבו מאמנותיהם,
עם כל זה יונחם האלקים על כל הרעה
אשר דבר לעשות, לפי שלא הייתה
הנורה ב' על החמס אשר
בכפיהם :

num juxta verum sensum suum , vi-
delicet ratione mutationis . Propte-
rea enim præcepit Rex ut Ninive
in operibus suis converteretur . Nam
si foret conversio spiritualis mutaret
DEus decretum suum ; nec ipsa
urbs sentiret externam aliquam mu-
tationem (excidium scil.).

Observandum non commotos fuisse V. 10.
Ninivitas Regemque illorum ad cul-
tum veri DEI & ad abolenda sua
Idola , sed perstisset in nefanda
sua Idololatria , & hoc ex verbis :
Et vidit DEUS opera eorum , h. e.
 quæ respiciebant facienda erga pro-
ximos eorum , eatenus redierunt
ad meliorem frugem . Quod ad of-
ficia in DEum attinet , non con-
versi sunt . DEum nihilominus pœ-
nituit mali , quod ipsis facere co-
gitavit . Itaque decretum DEI so-
lum respexit peccatum vio-
lentiæ ,

Cap.

פרק ד.

ומפני זה וירע ליוна רעה גROLHE ויתר
 לו, והרעה שנכרכה כאן היא חולו',
 שבעצבון לבו נפל וחלה חולו' רעה גROLHE
 ובקש מורת', והיה זה לפי שינויו משב
 שלא תשוב הנור' מעלייהם, ב"א בשישונו
 מדורכם הרעה באמונות ובמעשים, אבל
 כשרהה שהחוויקו בע"ז שליהם, ולא עשו
 תשובה במה שבינם למקומות שהוא העיקר,
 אלא כמה שבנים לחניריהם ושעב"ז נהם
 ה' על הרעה, נתקי' במחשבתו שתיה
 משוא פנים בדני, כי הנה העבורה
 זורה הוא היותר חמוץ שהיה בינויהם, והם
 לא שנו ממנה ולמה אם כן נהם ה'
 על הרעה אשר דבר לעשות להם, אין
 זה אלא שהוא נשא להם עון ופשע,
 ישمرם כאישון עינו, כדי שייהיו שבט אפו
 וכל זומו, להנקם בהם מישראל,

V. 2. 3.

Cap. IV.

Et ob hoc ipsum רעה לונה יורה : Malum hoc de-
notat morbum , nam ex æ-
gritudine animi incidit in morbum
adeo gravem , ut mortem expeteret.
Nam Jonas cogitavit decretum divi-
num non revocatum iri ab illis , ni-
si converterentur , respectu fidei &
operum : verum cum vidi eorum
perseverantiam in Idololatria , negle-
ctumque officiorum DEum respicien-
tium , quod tamen palmarium &
præcipuum erat , DEum vero nihil
ominus ob solam observationem
eorum quæ ad proximum specta-
bant , pœnituisse pœnæ , firmiter
cogitavit esse penes DEum προσ-
πληψιαν (seu respectum personarum).
Nam Idololatria , quæ est peccatum
gravissimum adhuc penes eos reman-
terat : nam ab illa non (leguntur)
conversi , & cur nihilominus DE-
um pœniteret mali ipsis infligen-
di ? hoc nihil aliud erat , quam
remittere ipsis iniquitatem , & im-
pro-

V. 1.2.3.

והתלון הנביא בלבו מחשך , למה היה
 כוונתו להשחית את ישראל על העז' שהיו
 עובדים , ולאנשי נינה עבר על
 פשע' זהה אומרו , וירע לינוח רעה
 גדולה יותר לו , רזה לומר שראה בעני
 iscalו רעה גדולה , שהיה מוכנת לנו
 על ישראל , ושחרה אף על היהת הקדוש
 ברוך הוא חומל וסלח לנינה , ונוקם
 obel חמה לישראל , ולכן התפלל אל ה'
 ויאמר , אני ה' הלא זה דברי עד היהתי על
 ארמתי , ופירוש הפסוק הזה לרעתיכן הוא,
 הלא זה דברי שדברתי ואדבר בעוד שאהי
 חי , והוא שביל זה החסד והטובה שאחיה
 עושה לנינה אינו מהচתקן אותם , ולא
 מפני שרור הרין כן , אבל הוא כלו על
 ארמתי , כלומר שאתה מאיר פנים
 לאשורים , כדי שיבאו על ארמתי ארמיה
 ישראל להחריבנה , ועל כן קרמתי לבנות
 תרשיש' , כי ידעתך שאתה תחיה לנינה ,
 כסבת ארמתי , חנן ורחום אין אפיק

probitatem , & servare eos *instar nigri
pupilli oculi sui* , ut forent virga &
vala iræ ejus , quibus puniret Israe-
lem. Propterea obmurmuravit DEO ,
dicendo : Cur vis perdere Israelitas
cum Idololatriam committunt , Ni-
nivitis vero connivere ? hinc dici-
tur : Et molestissime hoc tulit , iraque e-
jus accensa est. Hoc vult : prævi-
disse Jonam ingens malum Israelitis
destinatum , iratumque fuisse , quod
DEus parcendo Ninivitis , ira fer-
vens puniret Israelitas. Propterea
oravit DEum dicens : Quæso Domine ,
annon hoc erat verbum meum , dum
essem adhuc in terra mea. Juxta me-
am sententiam ita exponendus est hic
versus : Nonne hæc verba mea ,
quæ dixi , & dicturus ero , quam-
diu vixerim , omnem hanc indul-
gentiam & benignitatem , qua af-
ficiis eos , non fieri ob illum a-
morem eorum , nec ullo justitiæ
intuitu , sed plane propter terram
meam . quasi diceret : sed Assyriis
es misericors , ut adveniant devasta-
turi terram Israelis. propterea an-
teverti ego fugere Tharsin , quia
scio

רב חדר ותנחם על הרעה , האמנם אין
הרביים האלה עצם חפלת הנביה , כש' אמיד ,
ועתה ה' קמ' נא את נפשי ממנבי טוב מותי
מחי' , ר' ל' ועתה אחרי שאלה הצלה
על ארמתי תשפוך חמתך , ויהיו האשוריים
מטה עמק' , מאחר שכבר עשית שליחותך ,
עתה מחול' זה שלתי' , קמ' את נפשי
מנני , כי טוב מותי מז'י' , ולא אראה
ברעה אשר ימצא את עמי ובANDARD מולדת' ,
הנה התבואר שלא היה מתרעם יונה
مسئילת' נינה' , אלא ממה שהיה רואה
כוונת הקב' הלגינה' , שהיה מכובן להשחית
את ישראל' , ושלכן שאל את המות' ,
כדי שלא יראה בחרבן השניטים על ידי
האשוריים , והותרו בזה השאלות . השניה
והשלישית :

וְהִנֵּה השם הוכית את יונה על כעפו ,
באמורו , ההיטב תורה לך , רוצה לומר היש

scio te, ob meæ terræ causam futu-
 rum Ninivitis gratiosum misericordem,
 longaninem, amplum benignitatem & pœ-
 nitentiam mali (Exod. 34. 9.) Ve-
 runtamen hæc verba non constituunt
 ipsam precationem Jonæ, sed verba
 quæ statim seqvuntur: Nunc ergo, o
 Jehova, accipe quæso animam meam a me,
 nam præstat mori me quam vivere. Vult
 dicere: Nunc postqvam eos eripuisti
 iramque tuam in terram meam ef-
 fudisti, adeo ut Assyrii fiant virga
 iræ tuæ, ego quoque jam defun-
 ctus fui legatione tua, tolle quæ-
 so, ob morbum hunc, quo affi-
 cior, animam meam, nam præ-
 stat me mori, quam vivere, ne
 videam malum, & interitum natio-
 nis meæ, qui instabit populo meo.
 Itaque jam manifeste pater, non
 perculsum fuisse Jonam ob libera-
 tionem Ninives sed ob intentionem
 DEI volentis perdere Israelem, & mor-
 tem expetivisse Jonam ne intueretur
 interitum tribuum (Israeliticarum)
 quem ipsis accelerarent Assyrii. His
 quæstio secunda & tertia solvitur.

V. 4.

Et ecce Deus reprehendit Jonæ i.
 ram dicendo: an bene factum quod ira qvæst. IV

F.

accen- & V.

תכונה רעה כחוכנותך , שחרה לך החטנה
 שניי מטיב את נינהו , וכן פירשו
 הראב"ע בשם פה , היחד לך שאיתינה
 אני למי שארציה , ואין זה מזרן האיש
 הטוב שיחר לו על הטבהה , כי * טוב תלמיד קמ"ה
 ה' לכל ורhamיו על כל מעשייו , וחראה ט'
 המורה על הפרוש הוה , שלא חמצא
 חסונת יונה על זה המאמר , וא-
 ה' הוה אומ�ו ההיטב תורה לך שאללה , הוה
 דאי שישיבתו היטב תורה לי , כמו שאמר
 אחר זה , אלא שהוה תוכחה . ואפשר
 לומר גם כן שנית לא רצה להшиб
 על המאמר הוה בהיותו שאללה ולפי
 שירע בוראי שהבל גלי לפני כסא
 בבודו , ושקרדוש ברון הוא הוה יודע
 אמרת כוונתו , שלא תורה לו על הטבה
 נינהו , כי אם על השחתות ישראל
 העמירה לבוא ממנה .

accensa est tibi. h. e. num quis alius
 ea animi malignitate esse possit, qva-
 li tu es, qui irasceris ob factum
 bonum, quod ego jam facio Ninivi-
 tis. Sic quoque hoc interpretatur
 R. Ab. Esra nomine Japheti: num
 irasceris, quod benefaciām cui vo-
 lupe est? minime enim dignum est
 viro bono irasci ob beneficia. Nam
 * bonus est Jehovah omnibus, & miseri-
 cordia ejus in omnibus operibus ejus. Por-
 ro hanc explicationem esse bonam
 argumento est, qvod Jonas nihil
 quicquam ad hoc responderit. Et
 si interrogative proferuntur verba
 hæc: חָרַה לְךָ הַחֲתָב : oportuisset eum
 respondere (hunc in modum) merito
 sane iratus sum, quemadmodum di-
 xit postea [v. 9.]. Itaque sapiunt
 hæc correctionem quandam. Dici quo-
 que posset Jonam noluisse responde-
 re ad hanc qvæstionem, quod certo
 sciret omnia esse notissima majestati
 divinæ. Noverat enim DEus exa-
 cte animum Jonæ, quod scil. non
 irasceretur ob bonum hoc, quod con-
 tingeret Ninivitis, sed ob malum, quod
 mediantibus illis immineret Israelitis.
 Por-

Psal. 145

9.

וְאָמַנְתִּים אָמַרְנוּ, וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן הָעִיר, חָשַׁב
 חֶרְבָּ רַבִּי אַבְרָהָם בֶּן עֲזָרָא, שָׂוֹה הָיָה אֶתְרַי
 הַמֶּ' יוֹם, וְשָׂאוֹ יְדֻעַּ יוֹנָה שְׁנָתָם הַשֵּׁם
 עַל הַרְעוּת, וּבֶן חָשַׁב שֶׁמְאָמָר הַיְטָב חַרְתָּ
 לְךָ הַרְאָשׁוֹן, הַוָּא עָצָמוּ מַה שֶּׁמְאָמָר לוּ
 אַחֲרֵי הַקִּיקִין, וְאַיְנוּ נְכָנָן, כִּי יְבוֹא
 אַבְ' הַכְּתוּבִים שֶׁלֹּא כִּסְדָּר בְּקָדִימה וְאַיחָדָר,
 וְגַם יָהִיה מְאָמָר וַיֹּאמֶר ה' הַהִיטָּב חַרְתָּ
 לְךָ כְּפֹולָן וְמוֹתָר אֵין עַנְנָן לוּ, וַיּוֹתַר נְכָנָן
 לְפָרָשׁ, שְׁמִידָא אַחֲרֵי הַכְּרוּוֹ שְׁעַשׁ הַנְּכָנָיאָא,
 הַמְּעוֹלָרוֹ אַנְשֵׁי נִינְוָה לְתַשׁוּבָה, וְהַדְּרִיעָ
 הַשֵּׁם לְנְכָנָיאָא, שְׁנָתָם עַל הַרְעוּת,
 וַיַּוְנֵּה יָצַא מִן הָעִיר שֶׁלֹּא לְהַחֲנֹר עִם
 הַאֲשָׁלוּיִם הַרְשָׁעִים, וַיָּשֶׁב מַקְרָם לְמִוּתָה
 הָעִיר וַיַּעֲשֵׂה שֵׁם סָמְכָה לְשִׁבְתָה שֵׁם עַד
 אֲשֶׁר יַרְאֶה מַה יָהִיה בָּעֵיר, כִּי הַוָּא
 חָשַׁב שָׁאָף עַל פִּי שִׁימְלָטוּ אַנְשֵׁי נִינְוָה
 מִמְּהִפְכָּה הַכּוֹלָהָת, כִּיּוֹ שְׁנָתָם הַשֵּׁם
 מִאוֹתָה רַעַת אֲשֶׁר דָבַר לְעֹשָׂות, הַנְּהָתָ

Porro, dum dicitur: & egressus est Jonas ex urbe: putat R.
 Ab Esra, fuisse hoc post quadragesimum diem, tum primum
 innotuisse ei (plene), pœnituisse Dœum mali. hinc cogitavit prius
 illud זרחה חחיתב, idem esse, (seu
 de eodem dici) ac posterius [חחיתב זרחה], quod post formationem
 ricini profertur. Quæ sententia mi-
 nus est congrua. præpostere enim
 sic scriberetur, essetque (quod dici-
 tur) ὑσερον πρότερον, forentque illa
 verba: זרחה חחיתב, geminata ab-
 undantia & absque sensu. Itaque
 rectius statuitur, statim post prædi-
 cationem prophetæ excitatos Nini-
 vitas ad pœnitentiam, & indicasse
 Dœum Jonæ, pœnitere se mali, &
 tunc Jonam egressum ex urbe, ne
 esset in societate cum improbis Af-
 syriis, & consedisse ab oriente ur-
 bis, fecisseque ibi tugurium sub
 quo requiesceret, usque dum vi-
 disset, quid contingeret urbi. quia
 cogitavit ille: et si fortassis liberan-
 tur a subversione generali, post-
 quam (videlicet) Dœum jam pœni-
 tuit

לא ינקו ולא ימלטו משבתו עליהם
עונש אחר , לolib או למקצתם , או
לבתי אלהיהם , כי הנה במעשה העגל ,
אחריו שהחפלו משה קוזם רודתו מההר ו
ונאמר שם ז וינמס ה' על הרעה אשר דבר
שמות ל"ב
לעשה לעמו , הנה אה"כ ויגוף ה' את
העם , והוציאן מרע"ה לשנת בהר
ארבעים ים על סלחתם , וכן היה
ענין יונה , שעם היה שידע מהשם
שנהם על הרעה אשר דבר לעשאות
מההפניה הכלולות , ישב בסוכה לראות
מה יהיה בעיר , אם יגוף ה' את
העם או מה יעשה בהם :

V. 6. **ואז** זימן הקב"ה הקיקין , שנבל שם לפיו
שעה , ושם יונחה על הקיקין שמהוה גROLה ,
לפי שעם היה לו כבר סוכה לשנה
תחתיה , הנה המשמש היה עובי בכתך
הסוכה , ונגע על ראשו , נם כי

tuit mali ipsis destinati, non tamen immunes erunt ab alia pœna, si non omnes, saltem aliqui, vel etiam tempora eorum. Etiam dum formabatur vitulus (aureus Aharonis) dicitur: DEUM post intercessionem Mosis in monte, pœnituisse mali, quod facere cogitarat, populo suo. Verum postmodum [dicitur] percusisse DEUM (c. 4. 35. nihilominus) populum istum. hinc Mōsi, super quem sit pax, fuisse remanendum in monte 40 dies, reconciliationis eorum causa. Sic res se habuit cum Jona, licet ille probe noverat DEum subitaram pœnitentiam mali ipsis destinati ratione subversionis generalis, sedet tamen in tugurio suo [extra urbem], visurus quid urbi contingenter, percuteret ne DEus eos, aut aliud quidpiam ipsis faceret.

Exod. 32.

4.

Tunc præparavit DEus icinum, V. 6.
 qui exortus est brevissimo temporis spatio, ob quem Jonas vehementer lætatus est. habebat quidem tugurium sub quo requieceret, verum sol penetrans (rimas) tecti, caput ejus infestavit, quippe frondes earumque

בשו עצי הסכך , ולא היה לו
ביה כבר צל , אמן נבואה הקיין ,
שהעלין שלו הם גדולות , בהחפתם
על הסוכה היו עושות צל הרנה כפול
ומכופל , ولكن שמח יונה בו , ואמר
להציל לו מרעתו , כי היה יונה חולפת
מהקרחות , בם"ש למעלה . ירע ליונה
רעה גדולה , שהוא החולי כמו שפרשתי,
וכנוא המשגנבותו עליו , אולי שימושה
כאשר שאל מאית הש"י , לבן כדי
להציל לו מרעתו ר"ל רעת חלי וועת
שאלתו ששאל המות , נא הקיין ,
ויאנה שמח בו בדרך המקורחים , שיתענו
וישמחו בדברים קריים :

האמנים לפי שטובות העולם הזה . 7 . 8 . V.
אין מתמידות , ועוד מעט יהדרו , זמן
הקב"ה חולעת כעלות השחר למתורה
שנחתו , ותן את הקיין ר"ל
שחתכו מלמאות , כאשר נפק

que folia [præ nimio solis æstu] arefacta, umbram ipsi negaverant: Verum accendentis ricini magna folia late se extendentia, magnam immo duplo majorem umbram ipsi conciliant, lætitiamque ejus insigniter amplificant. nam dicitur: לְהַלֵּל מִרְעָבָה. Jonas ægrotavit febri, ut supra dictum. itaque (verbis) וַיַּעֲמֹד יוֹנָה נְרוּתָה morbus innuitur. Et cum ipsum vehementius infestaret Sol, fere ad mortem, rogaretque ut liberaretur a malo suo, h. e. malo morbi sui, exstinctus ricinus, cuius adventu lætatus est Jonas more febricitantium, qvos mirum in modum oblectant lætificantque potionē frigidæ.

Sane (ad monstrandum) felicitatem hanc temporalem, non esse perpetuam, sed cito evanescere, formavit DEus sub ortum solis posterioris diei, quo tam impense Jonas gavisus est, vermem, qui percussit ricinum, h. e. incidit consumitque eum inferius, ut, deficiente humore terræ, statim corrueat. nam arescentibus foliis, quæ

פָּמְנוּ לְחוֹתֵת הָאָרֶץ וְנִחְתַּן , יִבְשׁוּ הָעָלִים
 שָׁהִיוּ לוּ לְצַלׁ וַיִּבְשׁ , וַיִּנּוּקֵף עַל זֹה
 שְׁבוּרוֹת הַשְׁמֶשׁ , וַיָּמַן הַקְּרוֹשׁ בְּרוֹךְ הוּא
 דָּוחַ קְדִים חֲלִישַׁת , כְּלֻמָּר מִשְׁמִיעַ
 שָׁאוֹן עַד שְׁהִיה מִחְרִישׁ הַאֲוָנִים , וּוּהֹא
 רֹוחַ חַפֵּס כָּאָרֶב , וְהַכְּתָה הַשְׁמֶשׁ עַל רָאשׁ
 יְגָנָה וַיַּתְעַלֵּף , כְּלֹמֶט שְׁהַבְּיאוּ אֶל הַעֲלִיףַׁ
 זֶה אָהָרָן הַכְּנֵפָת הָרוֹת חַיְונִי בְּלֵבַׁ
 הַאֲכְרִיכִים נְמָתִים , עַד שִׁזְוָנָה בְּרוֹאתוֹ כִּי
 הַנִּיעַ עַד שְׁעָרֵי מִזְבֵּחַ , שָׁאַל אֶתְּנָשָׁוּ
 לְמוֹתָה , כְּלֻמָּר שָׁאַמֵּר לְנֶפֶשׁ צָאֵי מִצְרַיִם , כִּי
 טֹב מָותֵי מִתְּחֵי , פָּנָ אֶרְאָ בְּרֵעַ אֲשֶׁר יִמְצָא
 אֶתְּנָשָׁוּ :

ולפי שיזה לא שאל חיים. ג. ג. V.

אֶלָּא בְּרִיאָותָה , כִּי אָמַם הַמּוֹתָה , וּמְצָרָה
 אַחֲרַ חֹתֶה לוּ עַל הַקִּיקִין שַׁתְלִיף הַלְּקָן לוּ
 כִּי הִירָה שְׁמַתְּבָּוּ , לְקָנָן חַוְיכָיו הַשֵּׁם ,
 בְּאָמֵר וְשָׁהִיוּ שְׁנֵי הַוְּנִירִים הַאַלְהָה סְתוּרִים
 וְהַאֲוֹתָה , זֶה אָמְרוּ , הַהִיטָּבָה חֹתֶה
 לוּ עַל הַקִּיקִין , רְלָא אָמַם הַוְּנִיר כְּדָבָר

ipſi umbræ fuere, exaruit tandem ipſe. Huic [malo Jonæ] supervenit aliud. Oriente sole, paravit DEus קָרֵב חַרִשְׁתָּה, ventum adeo strepentem, ut furdeſcerent aures. erat quoque hic ventus conjunctus cum vehementi calore. hinc percussit caput Jonæ, adeo ut animo deficeret, ſeu ad deliqvium animi i-pſum adduceret, qvod fit cum spirituſ vitalis ad cor congregatur. Itaque membra Jonæ tamquam mortua relinqebantur, & qvum videret appropinquare horam mortis optavit animæ ſuæ mortem, quaſi dixiſſet animæ ſuæ: emigra, quia melius eſt mori, quam vivere, & intueri malum, quod imminet populo meo.

Et quia Jonas non petiuit vitam, nec sanitatem, ſed mortem: & ab altera parte iratus erat propter ricinum evanescētem, qvi magna lætitia i-pſum affecerat, increpavit eum DEus, dicendo: ambo hæc ſibi repugnant, & ſunt contradictoria. an factum bene, ut irascaris propter ricinum. h. e. ſi ut tu dicis, mors placet, cur irasperis ob

V. 9. 10.
II.

טהמות טנה , למה חורה לנו על
 הקיון ביבשו , נראה שהיו החיים
 טובים בעין , ולכן שמחה בקיון
 שמאיר לנו החיים , וחותה לנו בהדרתו
 מפני שהוא מכיא למות , והנביא השיבו
 היטב חורה לו עד מות , כלומר לעולם
 אומר לנו טהמות היא היטב , האמנס
 חורה לי מהקיון לא מפני המוות , אלא
 בעבור העונש והצער שאסבול עד המוות ,
 הנה אם כן המוות טונה היא , אבל
 צער המשמש קודם המוות הוא אשר חורה
 לי , אף הוכיתו השם על עצם העין
 באמרו , אתה חכת על הקיון , רוץ
 לומר אתה חמלת וחסת על זה שלא
 היה מעשה ידך , שלא עמלת בו ולא
 גделתו , וגם שלא היה דבר נחשב
 למאהמה , לפיכך שבין לילה היה ובין
 לילה אבד , ואין אם כן אני לא אחום
 על נינוה , שהיא עיר גורלה ומעשה
 ידי להתחפאר , ובנן גורל ועוזם לא

ob arefactum ricinum? videris vitam amare. propterea enim lætatus es ricino, quia vitam tuam extendebat, & iratus es ob ejus privationem, quia inferre (visus est) tibi mortem. Sed propheta respondit: benefactum est, quod ira accensa est mihi, ad mortem usque. h. e. semper dicturus ero, mortem mihi placere, vere quoque me iratum fuisse ricino, verum non metu mortis, sed propter dolorem & molestiam, quam ad mortem usque sustinebo. mihi tamen nihilominus mors est res bona: sed molestia illa quam habeo ex sole, me ad iram commovet. Verum ob hoc ipsum quoque DEus eum reprehendit, dicendo: Tu pepercisti ricino, h. e. benignum & indulgentem te demonstrasti adversus id, quod opus manuum tuarum non fuit, pro quo non laborasti, quodque non educasti, imo quod nullius momenti fuit. nam una nocte existit, & una nocte periiit. Cur itaque ego non parcerem Ninive, quæ est urbs magna, gloriosum manuum mearum opus, & structu-

כקיקין , כי הנה יש בה הונח יותר
משמעות עשרה רב� ארים , של רב�
הוא עשרה אלףים , שהוא ראוי יותר
לחום עליהם , ואין לך שהאמיר שלא חכרת
על הקיקין בעכווה כי אם בעבור החטולות
המניע לך , כיلن היה מגיע הצל ,
ולי יגעה מן נינה השם והגroleה שהוא
במו הצל

ואם אמר שם ענורים

עבורה וורה ושלא שבו ממנה , הנה
הם כרמו' ב"ח בלו' מרבים , כי אחרי
שאין להם תורה ולא נצוונה , וחלק
השם צבא השמי' לכל העמים , ומפני
זה אין ראוי שיענשו עליה , ולזה אמר,
אשר יש בה הונח משמעות עשרה רב�'
אדם אשר לא ידע בין ימינו לשלמו' ,
(בهم) רבנה , שלא אמר זה על
התינוק' כרכ' המפרשים , כי הנה בעז
הנורחות היו גדורין התינוקות בחתאות

ta magna & valida , minime vero ut hic ricinus . nonne in ea sunt plus , quam duodecim myriades hominum ? & singulæ myriades continent decem millia , quibus ut paratur , magis convenit . Nec est quod dicas , te minus fuisse benignum adversus ricinum ejus ob causam , sed propter auxilium quod accessit ad te . Ricinus attulit tibi umbram : Ninive vero mihi gloriam & celebrationem , quæ est instar umbræ .

Si vero dixeris eos esse Idolatriæ deditos , & nunquam ab ea conversum iri : scias eos esse instar brutorum , quæ sermonem non habent . Nam quoniam illis nulla data est lex , qva adstringantur . *dispertiverat enim DEUS exercitum cælorum reliquis omnibus populis , Deut. 4. 19.* conveniens non erat , ut secundum legem punirentur . Et propterea dixit : in qua fuerunt ultra duodecim myriades hominum , qui non norunt discrimen inter dextram & sinistram , jumentaque multa . quæ sane verba non intellecta voluit de parvulis , ut volunt inter-
pre-

אֲבִיכֶם, כִּי הַמָּמָדָם כְּמוֹ אִיכְרֵי הַאֲדָם
 וְחַלְקֵוּ, אַכְלֵי אָמָר זֶה עַל אָנְשֵׁי נִינְוָה
 כְּלָמָד שְׁהַיּוּ בַּתּוֹךְ הָעִיר הַרְבָּה מִשְׁתִּים
 עַשְׂרָה רְנוֹאָה אֲרָם מִנְלֵי תּוֹרָה, וְלֹכֶן
 בָּעֵנִין הַעֲבוֹרָה זֶה לֹא יַדְעַו בֵּין יָמִינָם
 לְשָׂמָאלָם וְהַמָּמָדָם כְּנַהֲמָה רְפָתָת, אָמָנָם
 יִשְׂרָאֵל שְׁעַמְדוּ עַל הַר סִינֵי וְגַצְטוּ עַל הַעַזְזֵז,
 וְשָׁמְעוּ מִפְּיֵי הַגְּנוּרָה, * לֹא יְהִי לְךָ שְׁמוֹת כ'
 ג' אֱלֹקִים אֶחָרִים עַל פְּנֵי, אֵין רָאוּי
 לְפָוטָר בָּעֵנִין הַעַזְזֵז כְּמוֹ לְאָנְשֵׁי נִינְוָה, הַנְּתָה
 הַתְּבָאָר שְׁחַטְעָנָה זוֹאת הִתְהַחֲקָה לְהַגְּלֵל אֶת
 נִינְוָה וְשָׁהָקֵל וְחוֹמֵר שְׁעָרָה הַקְּרוּשׁ בְּרוּן
 הַוָּא לִיוֹנָה מִהְקִיקִין, הַוָּא יִשְׁרֵךְ וְנִרְאֵא
 אַלְסָם, וְאֵין עַלְיוֹ פִּרְכָּא כָּלֵל, נִסְמָךְ
 כִּי הַוָּה יִוְנָה נְהַנָּה מִהְקִיקִין, כְּמוֹ שְׁהַבָּנָן
 נְהַנָּה מִאָבִיו וְאָוֹבֵב אָתוֹו, לְהַיּוֹת מִגְּנָן
 עַלְיוֹ וּמְהַנָּה אָתוֹו, וְהַשְׁׁבָּי הַוָּה אָוֹבֵב
 אֶת נִינְוָה לְהַיּוֹת פֻּעָולָתוֹ זְמָעָשוֹ, הַנְּתָה
 אִם כִּי הַוָּה הַאֵל וְתִבְרַן לְנִינְוָה כְּמוֹ הַאֵל,

pretes. Nam in urbe (ob peccata
 a DEO) rejecta , etiam parvuli ob
 parentum peccata condementur , illi
 enim sunt instar membrorum & par-
 tium corporis humani : sed de Ni-
 nivitis omnibus , qui fuerant in ur-
 be plures duodecim myriadibus , o-
 mnesque sine lege , & sic respectu
 idolatriæ nescientes distingvere in-
 ter dextram & sinistram , similes
 multis jumentis. Ad Israelitas ve-
 ro quod attinet , qui juxta montem
 Sinai præcepta acceperunt de Idolatria , quiqve ab ipso ore DEI
 fortissimi audiverant : * non sint tibi Exod. 20.
 Dii alieni coram me : non consenta-
 neum , ut poenam Idolatriæ eva-
 derent sicut Ninivitæ. Itaque satis
 jam constat argumentum hoc esse
 validum pro Ninivitis eripiendis , il-
 ludque a minori ad majus , quod
 desumxit DEus a ricino (ad convin-
 cendum) Jonam , adeo firmum &
 validum , ut nulla omnino instan-
 tis inverti possit: scil. ut Jonas
 sensit utilitatem ex ricino , ut a
 patre filius , qui (patrem) amat ,
 ut se protegat adjuvetque ita DEus

ג' היה יונה אל החקין בערנן, זידוע שרחמו
 האב על הבן יותר נדולים מرحומי הבן עלי
 האב, וنم זה מכח הטען' והקל וחומר
 זאת, והותורה כמה שפירשתי מזה השאלה
 אורכיעית, ונמ הותורה השאלה החמשית
שחננה לא חשב הקב"ה ליוна
 עם חסונת אנשי נינה, לפי שלא
 היה חסונה שלימה, כיון שתמיד היה
 שעודי עבורה זהה ונפדרים באמונותיהם,
 וכן הותורה השאלה הששית, שלא היה
 טענת שם יתבין להציג את נינה
 בעבר הילודים והנמהות, כי אם מפני
 שהעם היושב בה, היה עם הדומה
 לחומו, נמשל * כבנהמות נdemo, ולך חילם מ"ט
 לא נתחינו כליה מפני אמונהיהם כמה
 שלא נצטו עליי, אמן ישראל לא לנבד
 היה בניתם עון העז', כי אם גם כן
 גלי עליות, ושפיכות דמים, והతיות
 משפט, איפת רשע ומאונן רשע, וכל

diligens Niniven opus manuum suarum, instar patris ei fuit, sicut Jonas in respectu ad ricinum, tamquam filius. Notum quoque est misericordiam parentis majorem esse adversus filium, quam filii adversus patrem. (Manifesta itaque hæc omnia) ex argumentatione hac, quæ est a minori ad majus. His explanationibus solvimus quæstionem quartam & quintam.

Porro DEus non respondit Jonæ ad conversionem Ninivitarum, quia quæstio minus erat perfecta. Colendo enim Solutio quotidie Idola contaminarunt fidem suam. Sic quoque solvitur quæstio sexta, qua evictum DEum non ita differuisse, quod vellet eripere Ninivitas ob parvulos & jumenta, sed homines inhabitantes Niniven, cum asinis, & * jumentis, quæ intereunt, comparatos. Itaque ob religionem suam non condemnati sunt, quia ipsis non præscribebatur. Israelitas autem quod attinet, non committebant solum Idololatriam, sed etiam incestum, homicidia. imo perverterunt judicia, mensuras & pon-

Psal. 49.

• 3 •

שאר העבירות שוכרו הנביאים, ולכן לא
ניתנו למחילה, ועכ"ז לא עשה מהם
הקדוש ברוך הוא כליה כמהפכתם רום
יעמורה, לפי שהקל מעונשם רחמייו
וברוב חסרו, והוא פ' הנבואה הזאת
אצל:

ובפרק שני דמצת תעניות שנינו,
ספר תעניות מצד, מציין את התיבה
לרחבה של עיר, ונונתין אף מקלה ע"ג
התיבה, ובראש הגשיא ובראש אב ב"ד,
וכל אחר ואחר נוטל ונונת בראשו, וכן
שנהם אומר לפניהם דברי ביבושין
אחיננו לא شك ותענית גורמיין, אלא חשובה
מעשים טובים גורמיין, שלא נאמר
באנשי נינהות וירא אלהים את שם
את תעניתם, אלא וירא האלקים את
מעשיהם כי שכנו מדורכם הוועה.

ואומר ויחכו שם הארים
והבמה. ובנראה מי עברו, אף

pondera, qvarum transgressionum omnium meminerunt prophetæ. propterea illis negata est condonatio. Verum (Ninivitarum) pœnam placuit DEO juxta misericordiam & multam benignitatem suam mitigare, & nequitquam Sodomitico qvodam & Gomorrhæo interitu evertere. Ita mihi videtur exponenda prophetia Jonæ.

Capite II. tractatus Misnici [sive de Jejuniis] legimus: Quo ordine fiebant jejunia? (R) Eduxerunt arcam in plateam urbis, & adsperserunt cinerem adiunctionis in arcam, in caput principis & in caput præsidis Synagogæ, singuli vero (adstantes) in caput quisque suum. Tunc maximus natu eos increpavit. O Fratres nostri, inquit, non foccus & jejunium (hæc) efficiunt, (nosq; DEO reconciliant) sed pœnitentia & opera bona. Nam de Ninivitis non dicitur: respexisse DEum eorum faccos & jejunia, sed [bona] opera & conversionem.

Ad verba: Et operuerunt se fassis bovinis & jumenta; (seqventia) in Gomara

את הנימות לחדור ואת הוולות לחור;
 אמרו לפניו רבונו של עולם אם אין אתה
 מرحם עליינו, אין אנו מرحמין על אלו.
 וכמה מענינים אחרים אמרו שם. וכן
 בפרק רבי אליעזר בתשובה אנשי נינה,
 כדי ללמד לפושעים דון ה' לעשו
 חשבותן שליפה ובה נשלמה
 נבואת יונה עם פירושה ותכלתה
 לאל יתברן.

אמֶר המשתק הפעם אורח
 את ה' אשר זכני להשלים ולגמר הספה
 הויה, טה יתן ה' ובה יוסף לזכני
 להתחיל ולגמר ספרים הרבה לכבודו
 ולחועל האрокים וחושקים למורייכם.

mara leguntur. Quid fecerunt (Ninivitæ) ? (R.) ligaverunt jumenta seorsim, & infantes seorsim, dixeruntque coram Domino (creatore) mundi: nisi tu misericordia afficeris nos, non nos miseribimur illorum, & plura alia ejusmodi dixerunt I. cit. In capitibus R. Elieferis dicitur conversionem Ninivitarum docere (alios) transgressores methodum ipsius DEI, in conversione perfecta procuranda. His absolvitur prophetia Jonæ cum suis commentariis. Laus DEO.

Laudabo Dominum, inquit editor hujus libri, qui me dignum idoneumque fecit ad perficiendum abolvendumque hunc librum, indulgeat porro eandem gratiam ad inchoandos consummандosque libros multos in sui nominis gloriam, usum utilitatemque eorum, qui proficere in his studiis impense desiderant. [Det idem ille DEUS] ut abundet terra scien-

ומלאות הארץ דעה נמים לים
מכנים. ותהי השלמתו י' א' לחודש

טבת, שת באה מת היא

שנה תרפג למב'א

לפ'ק.

scientia, ut mare aquis. Imposi-
tus est huic libro finis ۱۶ Thevet
(Decembris), die ☐ anno 443, hoc
est anno (Christiano) 683., se-
cundum computandi ratio-
nem minorem.

NOTEÆ.

In Cap III. & IV.

PAg 95. Quæst. IV. Videtur aliqua discrepantia inter versionem & textum: sed dum ipsam auctoris intentionem inspeximus, alium sensum excepte non poteramus.

Pag. 98. l. 13. כָּפְנֵי חַנּוֹקָה שֶׁל בָּנוֹ רַבֵּן ob pár-vulos pueros Scholam frequentantes. ad litteram, ob pueros domus magistri.

Pag. 100. lin. ult. דָּרָן דָּרָשׁ, Allegorice: modus commentandi distinctus a רַבָּן סִירֵן, seu literali, historico & mystico.

Pag. 103. l. 3. Seder Olam subaudi Rabba. Sic enim distinguitur a Seder Olam Suta. Illud est Chronicon Majus, quod hic citatur, continens historiam mundi ad tempora Hadriani, qui subegit falsum Messiam bar Colba dictum, anno 52, post excidium templi. Auctore est R. Joseph ben Chilpeta, præceptor R. Iude Hakkadosch auctoris Misnajoth. De hoc ita auctor יְהוָה :

שְׁפָתִי יְשָׁנִים פָּדוּ עַלְמֵם רְכָא ר' יְזִיף בֶּן חַלְפָתָא וּבוֹ סְפָאָה

ספר הורות מבריאת עולם עד זין אנדריאנוס
קיט: *Chronicon mundi majus R. Jose ben
Chulpeta. Enarrat seriem generationum a
creato mundo, ad tempora Cæsaris Hadriani.
Hoc scil. Seder Olam Suta continet
historiam a vastatione templi, ad an-
num Christi 1124. Vide de hoc quo-
que l. cit.*

Pag. 104. l. 9. R. Abraham ben Esra, idem
cum Aben Esra. confer. ejus notas
ad Cap. 1. v. 2.

Pag. 106. l. 5. Bereschit Rabba, Commenta-
rius in Genesin allegoricus & Histo-
ricus, lingva Hierosolymitana conscrip-
tus, & Græcis vocabulis abundans.
Eadem commentandi ratio per reli-
qvos libros Mosis, qvorum singuli a
Rabba nomen habent. Tales glossæ
sunt qvoqve in V. Megilloth. Com-
muni nomine vocantur Rabboth. Au-
tor est Rabbi Bar Nachmoni, qui
floruit anno 300. Ita ex R.
David Gantzii in
והכפר : שפתי שנים
הוא הפשטים ומודשים מה שדרש כל אחד
ואחד בדרכו מומן החנאים והאמരאים על החורה
וחמש מגילות : ואחר כן נשחבות הלשון ונקריא
(רבות). ואולי בשבייל שנמצאו בו הרנה
Liber hic continet explicationes &
alle-

allegorias adductas a quovis in etate sua a tempore Tannæorum & Amoreorum, super legem & 5. libros [Megilloth]. Postea vero corruptio hoc nomine appellatus est hic liber (Rabboth) fortassis properea quod inventa in eo plus quam multæ allegoriae. Et paulo post, ubi mentio fit celebris Commentarii in Rabboth, dicti Mattanot Cehynnah: פירוש יפה מادر על המלות: חמורות ולפעמים מפרש המשך הורוש ומוניהה Est elegans Commentarius hic in voces difficiliores. aliquando exponit consequentias allegoriarum & corrigit errata aliorum exemplarium. Minime vero confundendus hic cum Bereschit Rabba, commentario Talmudico R. Uschajæ discipuli R. Juddæ Hakkadosch.

Pag. 110. l. 4. במכנה המשנה. Commentario in Deuteronomium, qui includitur זות in תורה, quod non facile quivis hæc legens animadverteret. De toto commentario in hæc habentur: והוא פירוש וביאור ארון ופשתים מתקיים על כל פסוקים מהתורה בסדר הפסוקים ונכלל בו סוף (מרכנתה המשנה) Est Commentarius & declaratio prolixa continens explicaciones jundas in omnes versus Pentateuchi, se- &

quens ordinem versuum. Comprehendens quoque
in hoc libro, מרכבת המשנה, seu Commentarium in
Deuteronomium. Titulus hujus libri de-
sumtus a curru secundario Pha-
raonis, Gen. 41. 43. De hoc
qui est in Deuteronomium, ita
pag. ביאור נחרד על ספר דברים, ט"מ
הנקרא [משנה תורה] est hic Commentarius: admodum ratus, impressus Venetiis,
Anno Christi 1579. invenitur tamen
in nostra Bibliotheca publica.

P. 110. l. 8. כוכב ומל בשמות. *Astrum aut stella*
in celo scil. præfecta singulis gentibus.
Hic errat Abarbanel cum dicit gen-
tes regi astris. Locus Deut. 4. 19.
aliter est exponendus. Deus dum di-
citur tradere astra gentibus, non exi-
stimandum eum præficere astra regi-
mini gentium, sed donare ea homi-
nibus in usum & utilitatem. Itaque
talies est paraphrasis hujus loci:
בן חטא: עניין השמייה וראית הארץ המשמש ואת הרוח
ואת הבוכנים כל צנאה השמיים ונוחות
והשחחות לחתם ועבדתם אשר חלק יתוו
אליהם אוחס לכל העמים תחת השמיים:
Cavete ne solis, lunæ aliarumque stel-
larum utilitatem, splendorem & Con-
stan-

stantem motum admirati , astra quasi numina colatis & adoretis , cum ea sint a Deo , in usum omnium gentium creata.

P. 112. l. 10. 15. ימים חיה נאולחו. Non possum assentiri Abarbaneli , quod in يوم habeat significationem anni , in loco tamen Levit. 25. 29. exempli gratia allegato significat annum , rationem appellationis addit Ben Melech:

וּמִי [שנה ונקראת השנה ימים כי לא חלם לנו השנה כי אם ביום שלם לא במקצת היום , ובמכלול אף על פי שענינו שנה הוא לשון רביט כי משפטו ימים שלמים שהם ימי השנה שלמו יט' תקופת השימוש במסבוחו וחורף חיליה לפיכך קורא השנה ימים סחם ;

וּמִי (notat) annum. *Venit nomine annus , quia non finitur apud nos annus , nisi die integro non parte diei.* *Et in Miclol : quamvis notat annum , est pluralis numeri , quia oportet (absolvi eum) diebus integris , suntque dies anni , quibus complentur dies revolutionis solis in circuitu suo reddituque anniversario.* Et hac est causa cur annus absolute vocetur : Confer. Exod. 13. 10. ubi clare satis usurpatum pro anno. Imo adhuc clarius apud Amos. Cap. 4. v. 9. ubi agitur

gitur de decima pauperum, qvam dare debebant tertio qvolibet anno : והבְּיאָ לִבְקָר וּבְחִיטָּ שְׁלַשֶּׁת יְמִים מְעֹשָׂרִיכֶם , qvod hic dicitur apud Amosum לששת ימים illud Deut. 28. per 4. 28. שְׁלַשָּׁה ita enim Moses : מֵצֶה , שָׁנִים Ad verba [לששת ימים] בשנה ההיא : וּבְנְקָרָת הַשָּׁנָה : וּבְנְקָרָת Ben Melech יְמִים כִּי לֹא חִלְלָם לְנוּ הַשָּׁנָה כִּי אִם בַּיּוֹם שְׁלָם לֹא בְמִקְצַת הַיּוֹם , כְּלֹמֵר אֲפִלָּה עַל פִּי שְׁתַבְיאוּ זְבָחֵיכֶם כְּرָאוּ מֵה יוּעַלְוּ אַחֲרֵ שְׁתַרְבָּנוּ : Appellatur annus nomine quia non finitur nobis annus nisi die integro non parte diei , quasi diceret : quamvis offeratis sacrificia vestra secundum beneplacitum . Quid tamen prosunt vobis multiplicantibus iniquitates vestras .

Pag. 118. l. 7. מצוה ממצוות החורה Alicujus precepti legalis transgressio : Sicut cum Elias sacrificavit in monte Carmel , ob Sacerdotes Baaliticos . Reg. 18. 19.

Pag. 125. l. 2. היא חול Denotat morbum : Ego valde dubito num Jonas confictatus fuerit cum morbo .

Pag. 135. l. 14. Ipsí Judæi incerti sunt , qvid קִיקְעַ proprie denotet , proinde non possumus multa de eo adferre . Alii herbam in sublime crescentem , alii

alii in specie cucurbitam seu cucumerem esse volunt. Dioscorides lib. 4. c. 167. קִיקֵּן vocat arborosum fruticem ferentem grana, unde oleum expressum qvod vocatur κίκινον ἔλαιον cibis fœdum, lucernis & emplastris utile. Plinius dicit arborem *Kiki* esse copiosam in Ægypto, & ex ea fieri oleum. Qvod allegat Kimchius ex traditionibus Talmudicis, de hoc oleo *kik*, illa comparent in Misn. Tract. de Sabbat. c. 2. §. 1. Et in Gemara ejus loci. Ben Melech dicit *egrotos apud occidentales in ejus ramis qvievisse & cubuisse*, ita ille: בְּעַנְפָוּהוּ נִיחַן כָּל בְּרִיחֵי רְמַעֲרֶבָא וְפִירֹשׁ נִיחַן שֻׁכְבָּן וְפִירֹשׁ בְּרִיחֵי חֹלוֹן: Pag. 145. l. 10. Minime adsentiri possumus Abarbaneli, qvod Deus per pueros & jumenta intellexerit ἀνόμας Ninivitas comparatos cum jumentis. Videatur Smidius in Jonam.

Pag. 149. l. 7. תְּנִיעָוֹת Est tractatus Misnicus, agens de Jejuniis. Qva occasione observamus omnes tractatus Misnicos, seu totum corpus Misnicum esse translatum nuperrime opera Clarissimi Viri Gulielmi Surenhausen, cum tosephoth seu Commentariis, ejusque dimidiā partem tribus

bus tomis constantem impressam Amstelodami, in folio, charta, typis figura-
 risque nitidissimis. reliqui tres tomī, propediem exspectantur. In qvo o-
 pere transferendo ita versatus est, ut tractatus speciales omnēs antea editos,
 ordine suo corpori Misnico inseruerit, utpote: Joma Scheringhamii, Bava-
 Kama & Middoth Lempereur, Sanhedrin & Maccoth Coccei, Berachot &c.,
 Ulmañi Avoda Sarà & Tamid Nob. Peringeri Lilliebladii &c. &c. &c. & proprio
 Marte ceteros versos exhibuerit. Ita-
 que in sinu lætentur Philologiæ studio-
 si, qvod tam insignis thesaurus ana-
 tehac reconditus in lucem publicam
 emissus sit & propediem plene emit-
 tendus. Si jam ita viri docti perge-
 rent divisis laboribus Gemaram trans-
 ferre, ad minimum ex כוֹרְעֵי יְהוָה, ubi
 amoeniora & faciliora sunt excerpta:
 multam sane illustrationem sentirent
 Antiquitates Judaicæ. Ex Christia-
 nis primam glaciem frēgere incompa-
 rables viri Coccejus & Vagenseit,
 qvorum ille Sanhedrin & Maccoth,
 hic Sota cum Miina & Gemara tran-
 stulerunt. Similiter laudabili industria

& multipli studio elaboratos in Mus-
seis suis habent Clariss. Dassovius an-
te aliquot annos Profess. LL. Ori-
entalium Vittebergensis , nunc Theolo-
gus Chiloniensis, & Vulferus verbi di-
vini minister Nurnbergensis , ille Me-
nachot , hic Bava Batra cum Misna
& Gemara, & quidem non ex עזקּוֹב,
sed immediate ex difficilimo corpore
Talmudico. Nihil aliud ad evulga-
tionem eorum desideratur, quam prom-
tus aliquis Typographus impensas sub-
ministrans.

P. 148.l. 12. verti per verba increpa-
toria , reqvirente hoc sensu. alias notat
verba occulta & abstrusa, ut in Berachot
fol. 10. 1. כביש דרhomana לטה לך
Cum occultis Dei , quid tibi negotii. Si-
militer in Macchot fol. 23. 2. ממן זאו כיבושין
ex me prodierunt occulta.

Pag. 150.l. 5. אליעזר Capitula R. Elieser.
Ita de hoc auctore in שפתינו :
פרק רבי אליעזר הנדול בן הורקנוס . מדרשים
המודים ועננים נדולים והודושים וספורי מעשיות
כימורן עולם . ובו נ' פרקים : ד' סכיניתה
Capita R. Elieseris qui vocatur magnus Hircani filius.
(Hic liber continet) allegorias admirabiles ,

res magnas & raras, & historiam verum
gestarum a condito mundo. suntque in eo 54.
capita. Impressus Savioneta anno (Judaico) 367.
Christiano 1607. Venetiis 1608. Lublini
quoque & Praga. 4. Buxtorfus in sua
Bibliothecā, dicit eum vixisse statim
post templum secundum.

Hic monendum nos aliquam discrepan-
tiam invenisse, inter editionem illam,
qvæ est in folio, & Friderici Chri-
stiani quæ est in Octavo. In primis
hoc observandum, qvod in Editione,
qvæ est in folio, addita sit clausula
qvæ ad seqventem prophetam pertinet:
itaqve illam omisimus. præterea ob-
servavimus nonnullas alias discrepan-
tias, qvas hic subjungimus.

P. 92. l. 5. Amstelod. editio legit
Christiani vero.

P. 94. l. 6. Amstelod. &c. פחה כלימה Christ.
&c. בסתה.

Ibid. l. 11. Amstelod. להצימ : Christ. ל. 4.

בְּנִגְוָה לְאַהֲרָה וְלֹא נָאכֵר. Christiani
לֹא חִזְתָּה וְלֹא נָאכֵת.

Pag. 128. l. 12. Amst. Christ. מכון.

Pag. 134. l. 14. Amstelod. שמח שם לפי שען Christiani &c.

P. 150 l. 10. ר. אמד המעהק : dixit autor : & reliqua
qvæ seqvuntur ad finem, addidit clausulæ
loco

loco, modo memoratus Fridericus Albertus Christiani Judæus conversus, qvi ante aliquot annos Lipsiæ vivens, suo studio nitidissimam illam editionem Abarbanelis in Prophetas anteriores emisit. Sed non diu perstitit idem ille in religione recepta. Siqvidem commisso horrendo facinore, stuprando propriam filiam, relistaque religione rediit ad suos.

ERRATA TYPOGRAPHICA.

Pag. 90. lin. 12. lege יְהוָה. p. 92. l. antep. יְהוָה. P. 95. lin. pen. lege de. P. 96. lin. penult. lege אֱלֹהִים. P. 99. 2. lane &. P. 102. l. 3. leg. לֵבֶת. P. 106. lin. antep. leg. אֲנָשִׁים. lin. ult. dele jod. P. 111. 10. lege: seu in Commentario meo. lin. 21. lege planetam. P. 115. lin. 19. supple: Niniven 19. annis ante Hierosolymæ excidium. Sciendum porro Jonam adivisse Niniven. P. 116. 5. lege נַבְעָלָה. P. 118. 4. וְהַר lin. penult. n. P. 127 lin. 25. pro sed, lege Tu. P. 129. 4. pœnitentem. P. 138. lin. antep. lege בְּאָמְרוֹשָׁהִו. P. 142. lin. 3. אַלְפִים. lin. 14. בְּלָתִי. P. 1. Notarum lin. 9. בְּ. P. 6. lin. 26. lege pag. 134. P. 7. lin. 22. lege lin. 11.

Literis ac moribus Ornatissimo Juveni
Dn. CAROLO SCHULTEN
Affini honoratissimo, Salutem.

Binas nostrorum literas proximus tabellarius attulit,
quibus lectis brevi Te cum aliquo ingenio tui factu
in publicum proditurum esse cognovi. Nuntium ideo mihi
gratum erat, quod te dignum, cuius dulcis pinguisque
per multos annos otii justa ratio constare oportet,
atque inanibus illis ac inepitis erroribus evidenter probare
exemplo, quantum in alto & seculo secessu, non age
re nihil, sed otiosum esse referat juvetque. In Abaro
banele aliquo transferendo te interpretis latini partes
suscepisse audio, quas sicut idoneum & felicem te ob
ire haud temere confido, ita luculenter digneque non
minus eo specimine, quam qvovis alio diligentia & indu
striam tuam testata probat amque facies. Praterquam enim,
quod in bono ac pr. mto interprete una cum familiariore
lingvarum & argumentis ipsius notitia, acre & limatum
judicium requiramus, ad Rabbinos alia lingua
exprimendos aptam manum operamque non admovebit,
nisi accurata & repetita Sancti Codicis lectione praemunitus;
cum ex illo sacratissimo fonte formulas vo
cesque exquisito satis & overoso studio in usus sensus
que suos traducant & cogant sapientes Hebrai. Mihi
sane, non privatum duntaxat sequi commodum videntis &
tuam rem agere, sed publicum ac commune facere
opus, quod multis Rabbinici studii amatoribus & prasertim
Ecclesiarum ministris, in rusticis aliisque a magistrorum
lateribus ac consuetudine remotis locis, suas stationes
observantibus, versione tua latina non parum adjumen

pi subsidiique adseras, quo suis in hebraica literatura
jactis olim fundamentis, gravioris numeris intermissione
nem quandoque nacti, additamentum haud spennen-
dum inoffense superinstructant. Vestræ autem atati in-
ter cetera id quoque gratulandum puto, quod illa lin-
gvarum prima, ille divina voluntatis & salutis pariter
humanae amatus interpres, ad eum florem ac vigorem
hunc temporibus pervenerit, ut iniens fere atatula, junio-
res anni derivatam suspectamque aquam bibere dedi-
scant ad fontanam hauriendam manu feliter ducti,
quam lingua hujus elegantiam ac culturam virile vix
& sumius annorum robur contingere non longis hinc an-
nis erat concessum. Verum quod ad Te, mi SCHULTEN,
gratulor tibi impense tuam ingenii felicitatem maturi-
tatemque, quam succissivi tui temporis (hujus enim opus
hebraicas literas tibi esse rogatus, aliquando aje-
bas) rationem tam egregie reddas, quam vero elegan-
tius multo & præstantius virium experimentum fuisses
daturus si volupe animusque fuisset, nocturni tui diur-
nique sudoris & temporis Musis quas vocas seriis destra-
nati consecratique subductum calculum orbi literato ex-
hibere. Gratulor, inquam, sed non tibi solum, verum
universæ quoque nostræ familiæ, cujas Tu ipse haud de-
gener surculus, quemadmodum fausta Majorum vestigia
ac domestica exempla in tam strenuo humanitatis vir-
tutisque cursu premis ac sectaris, atque adeo bono cum
omine hodieque gratum ejus delicium es & voluptas,
ita cum tempore in illius decorum ac ornatorum
numero habendus, Vale.

JOH; BJURBERG.

*Sur la Dissertation
de
Mons. CHARLES SCHULTEN*

O u est ce, Paris, que ton oeil trompeur
t' emmene ?
Que tu es mal heureux, faisant l' aveugle choix,
De preferer Venus, & d' embrasser ses loix !
Ton sort est triste, ainsi ton esperance vaine.
Vous fites donc, Mon frere, un choix plus salutaire ;
Minerve, dont plutôt vous pritez le parti,
Au lieu de pomme d' or lui rendant votre Esprit,
Pour vous combler des biens ne cessera tout faire.
An lieu que de Priam le fils enfin s' accable
Des maux extremes, par son foible jugement,
Le ciel même, agreant votre discernement,
Fait la promesse de vous etre favorable.

Ces sont aussi des voeux ardents,
faits par son
Tres humble & tres affectionné frere
S. SCHULTEN.